

УДК 025.4:72](477-25)

Юлія Соколюк,
кандидат історичних наук,
молодший науковий співробітник
відділу наукового опрацювання документів НБУВ

Розвиток архітектури як передумова доповнення й оновлення робочих таблиць класифікації: методико-змістовний аспект

У статті йдеться про необхідність підготовки робочих таблиць класифікації підрозділу "Щ11 Архітектура" розділу "Щ Мистецтво". Представлено структуру нового підрозділу та розкрито особливості його змісту.

Ключові слова: архітектура, робочі таблиці, систематизування, бібліотечно-бібліографічна класифікація.

Об'єкт дослідження — робочі таблиці класифікації підрозділу "Щ11 Архітектура", предмет — доповнення й оновлення таблиць класифікації "Щ11 Архітектура".

На початку 90-х років минулого століття колектив Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) розпочав роботу зі створення Рубрикатора, фундаментальною основою для якого стали робочі таблиці класифікації НБУВ, укладені на основі повного варіанта таблиць ББК для наукових бібліотек. Робочі таблиці класифікації НБУВ відбивають особливості структури та ступінь деталізації систематичного каталогу бібліотеки та є результатом методичних рішень спеціалістів-систематизаторів, прийнятих під час наукового опрацювання документів. Фактично Рубрикатор НБУВ є систематизовано-впорядкованим переліком відповідно індексованих лінгвістично означених понять, знань і процесів, базованих на робочих таблицях НБУВ [5, с. 9].

Систематизування документів з мистецтва і мистецтвознавства у НБУВ здійснюється за робочими таблицями класифікації, побудованими на основі таблиць бібліотечно-бібліографічної класифікації для наукових бібліотек. Цей випуск присвячений мистецтву і мистецтвознавству для класифікації літератури з усіх видів художньої творчості, репродукцій творів образотворчого мистецтва, оригінальних творів друкованої графіки, музичних творів тощо. Основною ознакою класифікації підрозділу "Щ Мистецтво. Мистецтвознавство" є розподіл літератури за видами мистецтва.

Випуск XXI ББК містить підрозділ "Щ11 Архітектура", який наводиться у таблицях як альтернативний індекс для спеціалізованих бібліотек, що збирають видання з архітектури у розділі "Мистецтво" [2], хоча книгозбірні повинні систематизувати цю літературу¹ у розділі "Н Будівництво". Це було зумовлене тим, що до архітектури належить велике коло питань з проектування і будівництва міст і населених пунктів, окремих видів будівель і споруд, в яких важко розмежувати архітектуру і будівельну техніку. При об'єднанні в одному розділі літератури з архітектури та будівельної техніки ці теми було представлено комплексно. Водночас загальні питання архітектурного проектування, теорії та історії архітектури можна було чітко виокремити. Таке поєднання архітектури і будівництва відповідало вимогам тогочасної науки та дозволяло задовольняти інфор-

маційні запити архітекторів і будівельників різних спеціальностей. Це, зі свого боку, обумовлювало й актуальність ББК (її змісту) ще до недавніх часів, коли розвиток цієї класифікаційної системи в Україні був перспективним [3, с. 24—25]. Але в НБУВ накопичено величезний масив документів з архітектури, зокрема електронний каталог містить майже 3200 бібліографічних описів, до фондів надходять і унікальні видання давніх часів, і сучасна література, яка відображає новітні тенденції розвитку архітектури та дизайну. Отже, фахівцями відділу наукового опрацювання документів було прийнято рішення детально розробити підрозділ "Щ11 Архітектура" для класифікації відповідних матеріалів.

Необхідним у підготовці робочих таблиць класифікації підрозділу "Щ11 Архітектура" є ґрунтовне дослідження як сучасних тенденцій, так і основних історичних періодів розвитку архітектури. Власне, виробнича практика спеціалістів-систематизаторів національної бібліотеки вимагає внесення коректив та доповнень з урахуванням попереднього досвіду історико-технологічних змін [4]. Що стосується української архітектури, актуальність цього питання зростає, оскільки останніми десятиріччями українські реставратори здійснили науково-дослідні та відновлювальні роботи на десятках пам'яток архітектури, виявили чимало нових фактів та архітектурних особливостей. Відповідно до цього, у структурі робочих таблиць класифікації розділу "Щ11 Архітектура" відбулися значні зміни: від введення нових рубрик і підрубрик, створення нових методичних вказівок і посилань до повної перебудови підрозділу.

Через те, що оновлені робочі таблиці значно відрізняються від базових завдяки їх доповненню і редагуванню, вивчення особливостей їх удосконалення є актуальним.

Підрозділ "Щ11 Архітектура" розпочинається традиційними рубриками: "Щ11 а/я — загальний розділ" та "Щ11,0 — загальні роботи", які містять основні підрубрики:

- Щ11.16 Історичні будови і споруди. Унікальні споруди
- Щ11.161 Палаці, замки, фортеці, кремлі, вежі
- Щ110 Теорія архітектури
- Щ110 г Історія теоретичних вчень

Окремою сторінкою української архітектури є українська народна архітектура, багата типами споруд і оригінальними їх формами. Вона стала спадкоємицею традицій, що сформувались на наших землях протягом попередніх тисячоліть. Народна архітектура та культура українців вважаються одним із найбагатших надбань культурної скарбниці євро-

¹ Крім бібліотек, що використовували в роботі класифікаційні системи з десятковим принципом організації основного ряду [6].

пейських націй. Переважна більшість давніх поселень розташовувалися по високих берегах заплавлених річок, на захищених від вітру місцях, зручних для проживання та ведення господарства. Різноманіття форм таких поселень зумовлювалося специфікою освоєння степових, лісостепових та лісових територій [2].

Відповідно, при надходженні літератури з такої теми з'явилися підрубрики:

Щ110(4УКР) Архітектурознавство в Україні

Щ113(4УКР) Архітектура України

Щ113(4УКР)0 Загальні роботи

Щ113(4УКР)0 Українська народна архітектура

Щ113(4УКР)0 лб Музеї

Щ113(4УКР)-2 Творчий метод. Стили, напрями, школи в архітектурі України

Щ113(4УКР)3 Стародавня архітектура України (IX—XVII ст.)

Щ113(4УКР)3/6 Архітектура України окремих періодів

Щ113(4УКР)31 Архітектура Київської Русі

Щ113(4УКР)4 Архітектура України XVIII — поч. XIX ст.

Щ113(4УКР)4-8 Персоналії архітекторів

Щ113(4УКР)5 Архітектура України XIX — поч. XX ст.

Щ113(4УКР)6 Архітектура України XX ст.

За призначенням архітектуру поділяють на кілька видів:

— архітектура об'ємних споруджень (наприклад, житлові будинки, театри, школи, магазини, заводи);

— ландшафтна (сади та парки, міські сквери та бульвари, басейни та фонтани);

— містобудівництво (створення нових міст, селищ, районів та реконструкція старих міських районів).

Різноманіття архітектурних форм визначається національними особливостями народів, їх побутом та цінностями.

Дерев'яна архітектура — різновид архітектури, пов'язаний із використанням дерева (на відміну від кам'яної, де матеріалом слугують кам'яні брили, цегла, бетон тощо). Притаманна багатьом культурам, у котрих дерево є місцевим матеріалом, доступною сировиною. В містечві і архітектурі деяких країн впродовж століть посідала головне місце.

У багатій історико-архітектурній спадщині України значне місце належить пам'яткам оборонної архітектури — фортецям, замкам, оборонним храмам, міським укріпленням. Упродовж багатьох століть роль оборонних споруд була провідною в системі міст і містечок.

Потреба в захисті з кожною наступною епохою видозмінювала архітектурну монументальність оборонних споруд краю. Завдяки цьому на місці давніх дерев'яно-земляних укріплень давньослов'янських градів з'являються кам'яні укріплення княжих резиденцій і палаців, а згодом — укріплені династичні замки і садиби господарів краю. У період пізнього середньовіччя оборонну роль в Україні відігравали не лише замки і фортеці, а й численні церкви і монастирі.

Детальний аналіз документів з історії архітектури, зведення окремих видів будинків і споруд, використання різних будівель і оздоблювальних матеріалів дозволив виокремити такі рубрики та підрубрики:

Щ114 Види архітектури, що різняться за матеріалом

Щ114.5 Дерев'яні будови і споруди

Щ114.5(4УКР) Дерев'яна архітектура України

Щ114.7 Кам'яні будови і споруди

Аналогічно доповнено розділ "Щ117 Види і типи архітектури за призначенням":

Щ117(4УКР) Види і типи архітектури України

Щ117.16 Історичні будови і споруди. Унікальні споруди

Щ117.161 Палаци, замки, фортеці, кремлі, вежі

Щ117.161.1 Палаци

Щ117.161.1(4/8) Палаци в інших країнах

Щ117.161.1(4УКР) Палаци в Україні

Щ117.161.2 Замки

Щ117.161.2(4УКР) Замки в Україні

Щ117.161.3 Фортеці

Щ117.161.3(4УКР) Фортеці в Україні

Садово-паркова архітектура — одна із галузей архітектури, що служить для естетичного удосконалення житлового середовища. Її категоріями є об'єкти живої і неживої природи: дерева, рослини, вода, каміння, фонтани, скульптури, вазони, балюстрада, вази і т.д. Паркова архітектура відіграє значну роль у благоустрої парків і місць відпочинку. Отже, розділ "Щ11 Архітектура" завершується підрозділом "Щ118 Садово-паркова архітектура":

Щ118.3(4/8) Сади і парки окремих країн

Щ118.3(4УКР) Сади і парки України

У сучасних умовах реконструкції міст надзвичайно гостро постає проблема гармонійного поєднання нової архітектури та наявного історико-архітектурного середовища. Адже архітектура як великий ідентифікатор національної самобутності та регіональної своєрідності відображає хudoже світовідчуття, ментальність, культуру та буття українського народу на всіх етапах його історичного розвитку.

Удосконалюючи діяльність відповідно до сучасних вимог, фахівці відділу наукового опрацювання документів НБУВ постійно шукають і впроваджують нові форми і методи бібліотечно-інформаційного забезпечення, дотримуються основних принципів опрацювання інформації [7], намагаються підвищити якість, оперативність і повноту задоволення запитів читачів. Нині ведеться активна робота з редагування електронного каталогу для доповнення робочих таблиць класифікації новими рубриками та підрубриками і внесення змін і доповнень до відкритих рубрик згідно з тенденціями розвитку світової архітектури з урахуванням національних традицій. Таким чином, діяльність відділу наукового опрацювання документів спрямована саме на оновлення робочих таблиць класифікації. Отже, є потреба в підготовці проекту робочих таблиць класифікації підрозділу "Щ11 Архітектура", який буде використано як базовий варіант Рубрикатора НБУВ і впроваджено у практику електронного каталогу.

Список використаної літератури

1. *Бібліотечно-библиографическая классификация: таблицы для научных библиотек.* Выпуск XXI. — 1964. — 263 с.
2. *Історія української архітектури* / Ю. С. Асєєв та ін.; редкол.: В. Г. Штолько (голова) та ін.; за ред. В. І. Тимофієнка. — Київ: Техніка, 2003. — 472 с.
3. *Сербін О.* Бібліотечно-бібліографічна класифікація: не лише актуальна, а й перспективна / Олег Сербін // Вісник Книжкової палати. — 2007. — № 4. — С. 21—25.
4. *Сербін О.* Історико-технологічні особливості еволюції систематичного каталогу бібліотеки: досвід майбутнього у новизні минулого / Олег Сербін // Бібліотечний вісник. — 2012. — № 4. — С. 3—12.
5. *Сербін О.* Історія, сучасний стан та перспективи розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні: автореф. дис. ... канд. іст. наук / Сербін Олег Олегович; НАН України; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського — Київ, 2008. — 16 с.
6. *Сербін О.* Система десятикової класифікації українською мовою: історія та структурний аналіз / Олег Сербін // Вісник Книжкової палати. — 2007. — № 10. — С. 19—22.
7. *Сербін О.* Систематичність та систематизаційність організації інформації як основні принципи відображення наукового знання в межах каталогу сучасної бібліотеки / Олег Сербін // Бібліотечний вісник. — 2012. — № 2. — С. 3—10.

В статтє говоритя о необходимости подготовки рабочих таблиц классификации подраздела "Щ 11 Архитектура" раздела "Щ Искусство". Представлена структура нового подразделения и раскрыты особенности его содержания.

The article presents to the need to prepare an abbreviated version of the worksheets classification units "Architecture" of "Art" section. The structure of the new unit and disclosed the features of its content.

Надійшла до редакції 21 листопада 2014 року